

ŞİİR VE GELENEK ÜZERİNE KONUŞMALAR/iki

Nurettin DURMAN

Konuşturan: **Tayyib Atmaca**

Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğümüş bir açar ile sözün kapısını açtığınızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meyd ana geldi?

Çok artistik bir soru cümlesi sormuş oldunuz. Evet, kapılar bu kapıların da sahibi var ve o kapılardan geçmek için de bir sebep bir nasip hissesi lazım geliyor. Bir nasip ile yazmaya başladığımda neyin ne olduğunu bilmeyen Allah'ın bir kulu olarak kaleme ve deftere muhabbetim ile başladı. Kalem seviyordum, ilkokul dört gibi bana hediye edilen biraz eğrilmiş bir dolmakalemi evimize misafir gelen köyümüzün ileri gelenlerinde bir Agit Ağa el koyunca ağlamaya başladım. Tabi misafir gidince ağladım. Hafız babam nezaket göstermiş benim kalemimi bu anlayışsız adama hediye etmişti. Ağladım ama yılmadım. Tahrir dersinden pekiyi aldım ama rakibim tekel müdürünün kızı yıldızlı pekiyi alınca koca sınıfta o kadar çocuğun arasında hüngür hüngür ağladım. Eh iyi resim çiziyordum, Fatih'in o meşhur portresini çizip arkadaşlara veriyordum iyi not alsınlar diye. Vaziyet böyledir. Bir defter ve bir kalem ile başladı yazı hayatım. Top koşturmak, berber çırağı yapmak, Tommiks, Teksas, İnce Memed okumak... Ve bir gün İstanbul'da Çemberlitaş Vezirhan'da dükkânın önünde deftere şiir karalamak. Meseledir yani, nasiptir yani, Allah'ın bir bağıdır, şiir kapısından içeri adım atmaktır...

Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?

Bu güne kadar gelip de “benden şair olur mu” diyenine rastlamadım. Ben dahi böyle bir şeyi kendime demedim. Bir defasında değerli şairimiz İsmet Özel Bey'e on kadar şiirimi gönderdim yakın bir arkadaşımızla, ben utanıyorum sen bu şiirleri verir misin bir baksın. Şiirler olmuş mu, ben şair olmuş muyum diye değil. Şiir yazıyorum yayımlatamıyorum. Şiirleri okudu, bırakayım mı dedim, devam et, dedi sağ olsun...

Gençler önemlidir, gençler bizim geleceğimizdir. Genç adama önce neler okuyorsunuz? Kitap önerileri, önemli şairlerin takibi, çağdaşlarını izlemeleri ve tabii ki yeni şeyler söylemeyi. Bir dergide yazıyorsa orada dört beş yıl sebat etmesini, şiirini kıskanç olduğunu siz onu ciddiye almazsanız o sizi katıyen ciddiye almayacağını. Dinleyen olursa kendine tabii... Geçende bir genç kendimi farklı görüyorum dedi. O zaman yazdıklarınla ortaya çık dedim. Sen kimseyi beğenmiyorsun dedim ama ortada bir şeyin yok. Gözlerindeki öfkeyi görmeliydiniz. Şu kelime çıkarsanız diyorsunuz, bu dizeyi atın şiir daha güzel olacak diyorsunuz. Olmuyor eli gitmiyor delikanlının. Size itimat etmiyor, inanmıyor...

Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırardan geçmemiz gerekir?

Geleneği olmayanın geleceği puslu bir deniz gibidir. Gemiler yollarını şaşırır gider antik çağın fiyortlarında kaybolur. Gelenek birikmiş bir tahıl ambarı misali besleyici vasfını muhafaza eder daima. Oradan besleniriz, gelişiriz, güçleniriz, yeni şeyleri aramamıza bulmamıza yardımcı olur. Güç verir, kuvvet verir, bilgi verir, yaşanmış tecrübeleri serer önümüze. Geleneği geleceğe katarak, yoğurarak, olgunlaştırarak, güzelleştirerek yolumuza devam ederiz. Akıbet gayret ederek, akl ederek, fikr ederek menzile vasil olmayı murad etmektir...

Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?

Mezmunlar'dan mı başlamak lazım gelir, cahiliye şiirinden mi başlamak gerekir, Orta Asya'nın kopuz çalarak şiir söyleyen ozanlarından mı, Arpın Çor Tigin faslından mı, Ahmedi Yesevi nefesinden mi, Mevlana'dan, Hafız'dan Fars şiirinden mi, Köroğlu, Dadaloğlu'ndan mı, Divan şiirinin görkemli şaşasından mı? “Gele gele geldik bir kara taş...”

İyi şairler, güçlü şairler geçmişin izinden faydalanmayı bilen, bilgilenen, nefeslenen şairlerdir... Şimdiki halimizi daha ileri bir seviyeye ulaştırmak için yorulmamız gerekiyor. Bir de şöyle düşünüyorum, koparılmış dışlanmış bir şey var üstümüzde ama biz şimdi bu kelimelerle ve kelimelerimizi daha da çoğaltarak nasıl bir şiir cumhuriyeti kurabiliriz? Meselem bu oluyor ama kelime dağarcığım, şiir nefesim yetmiyor...

Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı "şiir" şekline dönüştü?

Divan şiirinin halk katında anlaşılır, paylaşılır olduğunu sanmıyorum. Ancak okumuşlar meclisinde, elit tabaka güzergâhında söylenen bir şiir olduğunu var sayıyorum. Zaten Paşalara, Padişahlara takdim edilen divanlar ilgiye mazhar olunca bir değer ediniyorlar ve şairi öylece ödüllendiriliyor. Saray şiiridir divan şiiri. Halk şiiri ise köylerde kasabalarda, şehirde kahvehanelerde dost meclislerinde halk için söylenen açık anlaşılır net şiirlerdir. Saray çevresinde, devlet kademelerinde şairler vardır. Baki gibi, Nedim gibi, Nefi gibi. Ben Nefi'yi severim...

Aslında biz biraz da kendimizi oyalıyoruz. Hangi şairimizin kitabı yüz bin satıyor. Bin adet basılan kitaplar on yılda bitmiyor. Şimdi basit şeylere iltifat var. İnsanları oyalayan, onlara bir sorumluluk duygusu aşılama, keyfe keder şeylerin toplamı ilgi alanına giriyor insanların. Şiir okumak, kitap okumak zor işledir bunlar. Şimdi seyirlik şeyler zamanıdır. Vaziyet böyle olunca yeni şiir anlayışları çıkıyor ortaya. Manasızlık anaforunda dönüp duran söz yığınlarının rağbet gördüğü bir zaman aralığı diyelim buna... Bu da geçer ya hu. İyi olan, anlamlı olan, sahici olan kalır yarına...

Şiir bize neyi anlatır?

Söz dizimi. Kelime yumağı. Ölçü, kalıp, serbestiyet. Aruz, hece, serbest... Yoğunlaşarak ortaya çıkarsa nesir. Bir şey için oluşan, alabildiğine vücuda zerk edilen bir karşı savaş biçimi. İçinde birikmiş enerjinin patlayarak dışarı çıkması. Bir ışık şelalesi halinde, hatta rayihalar, tatlar; dahası gene insanın içini kabartan, coşturan, halden hale sevk eden imgenin haykırış hali... Ne! Bir şiirin varlık sebebidir. Başlangıcın başlangıcıdır. Şiiri kuşatacak olan asli ve sahici bir bakışın evrensel olanın hamurunda var olması elbette elzem. Şiirin cazibesi ortalığı karıştırıyor. Düzeni bozuyor. Elbet otoriteyi sarsmak önemli bir avantaj... Üzerini örtmek, kapamak, gizlemek artık bir şey ifade ediyor mu? İfade edenin ise ifadenin rahatça bir kapı aralaması bir yol bulması kendine. Öyleyse nasıl yapmalı, nasıl etmeli de şiirin hasını, şiirin şiir olanını söylemeli. Geçmişin o harikulade söyleyişlerini, o rahatlığı, o güzelliği sindirebilmeli; içimize, doğamıza taşıyarak, yenileyerek, şiirin o has bahçesinde mutena güzellikler içerisinde beyanı aşk ile yürüyüşlere başlamak.

Yeni baştan idrak etmek!

Şair, şuur, şiir!

Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?

Berberde, Terzide bile çırak kalmamışken şiirde nasıl olsun birader. Burnundan kıl aldırmayan bir zamanın gençlerinin ağabey ile usta ile işleri olmaz. Kendi başına birer anadan doğma usta şairlerdir kendileri! Ha bir de haklarını yemeyelim şimdi yazarlık okulları var, şiir, deneme, hikâye yazmayı öğretiyorlar!..

Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?

Şiire başlarken şairin içindeki kıpırtılar şiir geldikçe kendine bir mecra buluyor. Bu bir yerde şiirin de kimlik meselesidir. Yani kendi olmak kendini ortaya koymak kendi olarak meydana çıkmak meselesi... Büyüme gibi bir şeydir bu. Şiir söylendikçe, şiir yazıldıkça kendine yakışanı bulur, ötekileştirir kendini. Şiir kıskançtır. Kimseye benzemek istemez. Onun için dikkatli ve rikkatli bir yol ve bir ses edinir kendine. Bunları başardığında da kendi üslubunu kendi sesini oluşturmuş olur...

Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?

Şiire merak saran biri ister istemez geleneğe yaslanacaktır. Çok eskiye dönemese de geleneği takip etmiş ardıllarının eserlerinden nemalanacaktır. Yani bu şiir ağaç kovuğunda yeşermiş değildir. Kökü sağlamdır.

Çeşitli zorlu badirelerden gelmiş ve bu gün eksiltilmiş kelimelerle kendini var kılmaya uğraşmaktadır. Geleneğin ışıltısı bile kâfidir. Geleneğin kalmış olan tozu toprağı dahi inkârı mümkün olmayan bir fikir hatırlayıcısıdır. Bundan sonrası şiirin kendini geleceğe ulaştırarak yetkinliğe olgunluğa sahip olduğunun şuuruna varması olmalı. Yeni tarz, yeni üslup derken, yeni bir diriliş hamlesi olarak yeni kelimelerle giderek zenginleşen dil medeniyetini geliştiren kuran bir şiirin var olacağını düşünüyorum...

Modern ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?

İçinde bulunduğumuz zaman diliminin de kendine özgü bir duruşu vardır. Bu duruşu benimseyerek mi şiirimizi oluşturacağız yoksa geride kalan zaman dilimindeki tarzı bakış açısını uygulama şeklini mi sürdüreceğiz. Yaşadığımız zamanın imkânlarını kullanarak kendi varlık sebebimizi devam ettirmemiz gerekiyor. Anaförlarda yok olmamak lazım. Modern günümüz şiiri her neyse şiirin sürüp gidecek bir macerası olacak. Modern derken kendini önceliyor, günümüz şiiri derken, ben varım diyor, yani kendinden öncekileri inkâr ediyor, yok saymaya kalkıyor, ama kazın ayağı öyle değil. Önemli olan, kıymetli olan geleceğe kalıcı işler yapmaktır...

Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak önyazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor? Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi”mi oldu?

Modernizm denilen şey kıymetli olanı kapı dışarı ediyor. Çabuk eskijen, çabuk tükenen ne varsa onu öne çıkarıyor. Zaten kavranması zor olan şiir böylece bir zamanlar elde ettiği okunur olmak vasfını yitiriyor. Dinlenmesi kolay olduğu için şiir gecelerinin epey bir yüklü dinleyicisi oluyor. Yani değerli olan şey az olan şeydir. Dergiler şiirden vazgeçemezler. Şiirden vazgeçtiklerinde onların da işlevi biter. Edebiyat dergisi olacaksa şiir de olacak. Bir de şu var tabii şiir yazarlar da doğru dürüst diğer şairlerin kitaplarını almıyor, okumuyor. Şiir yarışmalarına dört bin beş bin kişi katılıyor ama şiir kitaplarının akıbeti ortada. Bu durumda kendimize de bir pay çıkarmamız gerekiyor...

Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Milli Eğitim Bakanlığının öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?

Devletlerin, hükümetlerin bir kültür politikaları olmalı. Var mı şimdi bilmiyorum. Daha önce Kültür Bakanlığı Yayınları vardı. Batı klasikleri, doğu klasikleri yayınlarıydı. Kitaplar bir de ucuz olurdu. Onlardan çok yaralanmışımdır. Mukaddime, Mesnevi daha adını saymayacağım çok kitap almışım. Şimdi bu yayınlar yok. Pek âlâ bu yayınlar günümüzde de devam edebilirdi. Mahzenlerde, kapalı dolaplarda kalmış temel eserlerimiz gün yüzüne çıkabilir, geçmişimizden yararlanabilir geleceğe daha sağlam adımlar atabilirdik. Ama yok olmuyor. Günümüz hükümeti alt yapıyı, yerin altını bir güzel değerlendiriyor, köprüler, metrolar, havaalanları yapıyor ama kültür meselesinde bir hevesi yok. Yani insan yetiştirmeye geç kalıyor. Hamaset ile soyut kavramlar ile işi idare ediyor. Ama nereye kadar?

Okullarda kitap okumaları önemli şekilde olmalı ve öğretmenlerin öğrencilerini titizlikle izlemeleri gelecek neslin daha iyi yetişmesi demektir. Bu işler ciddi işlerdir. Öğretmene de bir imkân verilmeli elbet. Saygınlık, itibar. Şiir var olması gerekendir. Öğretmen öğrencisini yönlendirir elbet. Öğrencisine verdiği bir kitap, tavsiye ettiği bir kitap, ezberletip okuttuğu bir şiirin o öğrenci için hayatında çok önemli bir yeri olur. Bunu yazarlara sorduğumuz sorularda görüyoruz. Yani Milli Eğitim Bakanlığına ve özellikle öğretmenlere çok iş düşüyor. Kültür Bakanlığını da asli görevlerine çağırarak gerekiyor...

Osmanlı Padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir emirlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?

Şimdiler her şeyi biliyorlar, önerilere, önerilere gereksinimleri yoktur vesselam...